

Свириденко А. В.

***ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В
ПРОЦЕСІ ГУРТКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ***

Науковий керівник: Сердюк А. М. кандидат педагогічних наук, доцент
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана
Хмельницького, м. Мелітополь.

Анотація. У статті автором розглядається питання екологічного виховання учнів початкових класів в процесі гурткової діяльності. Було проаналізовано погляди відомих педагогів про виховання дитини засобами природи. Надаються авторські практичні рекомендації з питань роботи екологічного гуртка «Світ природи» в початковій школі.

Abstract. In the article the author considers the question of ecological education of primary school students in the process of sectarian activities. Was analyzed the views of famous teachers on the education of the child by means of nature. Provides more practical advice on the work of the environmental circle "the natural World" in primary school.

Ключові слова: Екологічне виховання молодших школярів, гурткова робота, молодший школяр, формування екологічної культури.

Key words: Ecological education of younger students, group work, primary school pupil, formation of ecological culture.

Актуальність. На сьогоднішній день існує багато аспектів екологічного виховання молодших школярів та пошуку шляхів підвищення рівня їхньої екологічної грамотності. Значний інтерес становить вивчення можливості опанування навичок елементарного екологічного аналізу і прогнозування, з перспективою подальшого розширення і ускладнення в старших класах. [2, с.20-25]

Використовуючи різні форми навчально-виховної роботи, кращі вчителі здійснюють екологічне виховання у позакласній роботі. Таким чином вони досягають того, що екологічна освіта і виховання на практиці

становлять невід'ємну складову частину всієї навчально-виховної діяльності.
[4 с.5-7]

Аналіз наукових досліджень і публікацій.

Проблеми формування екологічної культури, а також екологічного виховання школярів досліджували такі вчені-педагоги та вчителі-практики: А. Кузьмінський, О. Іванова, С. Іващенко, О. Варакута, В. Грощенко, О. Ткаченко, О. Химинець, О. Біда, К. Ушинський, В. Сухомлинський. Великий внесок у природоохоронну етику внесли сучасні вчені і спеціалісти:

А. Карлсон, А. Тетиор, Ю. Харгроув, В. Сесин, И. Сепанмаа, К. Єрингис.

Мета статті полягає в тому, щоб теоретично та практично довести необхідність здійснення екологічного виховання у молодших школярів та формування екологічної культури під час гурткової роботи.

Виклад основного матеріалу. Молодший шкільний вік сприятливий для розвитку в учнів основ екологічної культури. Створення гуртка «Світ природи» на базі початкової школи дає змогу сформувати пізнавальний потенціал екологічних знань: любов до рідного краю; бережливе та відповідальне ставлення до природи як основи нашого життя; розвивати кругозір дітей [1, с.40].

Починаючи з першого класу, діти відвідують гурток. Перед учителем постає важливе завдання – виховувати гуманне ставлення до всього живого. Виникає питання про недоцільність поділу тварин на корисних і шкідливих. З перших занять діти повинні розуміти, що у природі все взаємопов'язане і якщо зникає один вид тварин – гине і залежний від нього.

Як же дитині перебороти неприязнь, страх до деяких тварин? Треба їх зацікавити. Наприклад:

- Для чого павуку сітка-павутина?
- Яку користь приносять ці тварини?

Підвищенню пізнавальної активності першокласників служать також дидактичні ігри, наприклад: «Спитай у листочка – що за дерево?», «Осінь у кольорах» - малювання після прогулянок, виставка «Природа і фантазія», ігри-мандрівки, природничі вікторини.

Використовуючи між предметні зв'язки, можна запропонувати завдання «Невидимі ниточки».

- Проаналізуй, що було б з лісом, якби не стало: дубів, ялинок, білок, дятла.

Велику роль у вихованні відповідального ставлення до природи відіграють ігри і спеціальні педагогічні ситуації, що наповнені екологічним змістом. Вони мають важливе значення для першокласників як засіб психологічної підготовки до майбутніх життєвих ситуацій:

- Чи доцільно взяти собаку або кішку, якщо немає умов для їх утримання, адже це не іграшка?
- Чи треба ловити комах?
- Чи є у вас вдома друзі – звірі, птахи?
- Що означає «дружити?» (жаліти!)
- Чи можна піймати їжачка і принести його додому? Піймати білочку і посадити у клітку?

(Це не дружба, адже у неволі погано. Як би гарно ви не піклувалися – тварини у неволі можуть померти і ви будете у цьому винуватцями).

- Не можна говорити «Я люблю ліс» і ламати гілки, «Я люблю тварин» - і стріляти з рогатки у птахів.
- Чи задумувався ти над тим, що людина, зриваючи гарну квітку – робить біднішою свою Батьківщину?

Важливо заохочувати учнів першого класу до практичних завдань, пов'язаних з природою, як-то:

- робота на пришкольній ділянці;
- догляд за кімнатними рослинами;
- догляд за акваріумом;
- виготовлення годівниць для птахів.

З другого по четвертий клас початкової школи продовжуємо свою роботу за такими напрямками: гра-подорож «Ця цікава планета – Земля», «Стежинками рідного краю», дослідницька діяльність, лекторська група, банк матеріалів «Природа і ми», участь у Всеукраїнських конкурсах «Бджілка», «Колосок». Всі учні початкової школи і класні керівники беруть

активну участь у будь-якому заході екологічного напрямку. Майже кожен учень має домашнього улюбленця.

Робота гуртка починається з планування його роботи. Для цього проводиться анкетування як з гуртківцями, так і по класах, що з'ясувати запити дітей, їх життєвий досвід. Тоді участь дітей у роботі стає творчою, бажаною, цікавою для кожного. Гра - подорож «Ця цікава планета – Земля» дає змогу пізнати природу на планеті, різноманітність флори і фауни на різних континентах . Експерсії « Стежинками рідного краю» приводять дітей у ліс, парк,на річку.

Також цікаві походи разом з батьками «Клуб вихідного дня». Під час експерсій діти спостерігають за природним середовищем і довкіллям. Милуються птахами, комахами, рослинністю. Бачать вплив людини на екологію і роблять певні висновки. Дорослі і класні керівники вчать запобігати негативним впливам, ознайомлюють з традиціями українського народу. Дослідницька діяльність сприяє розумінню зв'язків у природі. Діти вирощують рослини взимку вдома на підвіконні,влітку на ділянках, і переконуються , що сонячне світло – це природне явище, але без догляду за рослинами людям не обійтися.

Велике значення мають лікарські рослини , але люди інколи їх збирають необережно. Тому багато з них занесені до Червоної книги України. Коли вирушаємо на експерсію, обговорюємо правила поведінки у природі: обережно ставитися до всього, що навкруги, не руйнувати гнізда і мурашники, не запалювати багаття, не засмічувати навколишнє середовище.

Пояснюємо дітям, що необхідно примножувати природні багатства: садити дерева, кущі, квіти, допомагати птахам, піклуватися про домашніх і диких тварин. Проводимо акцію «Допоможемо зимуючим птахам», «Посадимо деревце своїми руками», «Озеленення класної кімнати», учні ведуть щоденники добрих справ, відвідують заповідник «Асканія-Нова» , побували у зоопарку міста Бердянськ.

Пошукова робота сприяє розвитку кожної дитини. Діти співпрацюють з міською і шкільною бібліотеками, відвідують краєзнавчий музей у місті Мелітополі, науково-дослідну станцію Мелітопольського педуніверситета.

Діти дізнаються про цікаві факти з життя тварин, птахів. Досліджують природні явища: як утворюється північне сяйво, виникає грім і блискавка, як народжується місяць, чому змінюються пори року.

Лекторська група, яку ще називають агітбригадою, відвідує майже кожен клас на годинах спілкування. Розповідають про народні символи, ознайомлюють з піснями, віршами, прислів'ями, звичаями і традиціями, пов'язаними з малюнками, легендами і віршами про птахів України.

Проводиться виставка малюнків «Птахи прилетіли», фотовиставка «Мої домашні улюбленці», конкурс творів «Ми відповідальні за тих, кого приручили», «Збережемо природу рідного краю». Напередодні Нового року відбувається виставка «Букет замість ялинки». Для четвертих класів проводиться свято «Щедра осінь», конкурси «Знавці природи», вікторини. Все це сприяє поглибленню знань, формує вміння спостерігати, аналізувати, зіставляти, робити висновки. Діти розуміють, що сучасна екологічна ситуація потребує дбайливого ставлення до природи.

Виставка малюнків «Природа очима дітей» засвідчила, що учні розуміють: природа - одвічне джерело краси життя. З радістю вони розповідають, як прилітають пташки до годівниць, як підгодовують бездомних кішок і собак.

А з творів дітей можна дізнатися, що вони мріють створити притулки для тварин, щоб врятувати їх від холоду і голоду. Загалом, вибір тем творів великий. Наприклад,

* напиши про свої добрі вчинки на прогулянці; що на твою думку зроблено неправильно, або було зайвим з твого боку;

* склади оповідання або намалюй плакат, який ознайомить з правилами поведінки у парку, лісі, гаю:

- коли побачиш мурашник;
- коли знайдеш пташине гніздо;
- коли побачиш гарну квітку і захочеш зірвати її;
- коли зустрінеш маленьких лісових тварин (зайчонат, їжачонат і т.д.);
- коли збиратимеш гриби та ягоди;
- коли побачиш понівечені дерева та кущі.

Важливим засобом розвитку дійового ставлення учнів до природи є критичне мислення. Тому в процесі гурткової діяльності важливо використовувати спонукальні прийоми, що забезпечують розвиток інтересу до пошуку рішень, допитливості.

- Як ти розумієш природну рівновагу?
- Чи зможуть люди прожити без природи?
- Чи може штучне замінити природне?
- Доповни речення: Людина не може жити без природи, тому що... вона...

Людина не поряд з природою, а в середині її. Взаємозв'язки настільки проникаючі, що забруднення повітря і води, знищення тварин на полюванні, збір дикоростучої флори призводить до загибелі риби, до зменшення кількості птахів, ерозії ґрунтів...

- Чи бачив ти, як навесні плачуть берези?
- Що треба робити, щоб припинити знищення березових лісів?
- Який малюнок ти намалював би (плакат-звернення), щоб захистити дерева?

Висновки та перспективи подальшого наукового пошуку. Молодший шкільний вік - відповідальний період життя людини, оскільки саме тут закладаються основи правильного ставлення до навколишнього світу. Ми вважаємо, що екологічне виховання - найважливіше в наш час. Учні, які отримали певні екологічні уявлення під час гурткової діяльності, будуть дбайливо ставитися до природи. У майбутньому це може вплинути на оздоровлення екологічної обстановки в нашому краї і в країні.

Список використаних джерел

1. Біда О. А. Екологічне виховання молодших школярів: навч. посіб. / О. А. Біда. – Київ: Науковий світ, 2002. – 336 с.
2. Крисавченко В. С. Екологічна культура: теорія і практика: навч. посіб. / В. С. Крисавченко. – К.: Заповіт, 1996. – 352 с.
3. Морозова Л. Виховання екологічною культурою особистості / Л. Морозова // Вища освіта України. – 2001. - №2. – с. 88-92.

4. Щербань П. М. Екологічне виховання учнів: посіб. для вчителів. / Т. М. Щербань. – Ніжин: НДПУ, 2006. – 238 с.